

ЗАКОН ЗА ПРАВДА ЗА ДЕЦАТА (*)

Прв дел ОПШТИ ОДРЕДБИ

Глава прва Содржина, цели и основни начела

1. Содржина на законот

Член 1

(1) Со овој закон се уредува постапувањето со децата во ризик и децата што извршиле дејства што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци, се определуваат условите за примена на мерки на помош и заштита, на воспитни и алтернативни мерки и за казнување на децата и помладите полнолетни лица, положбата, улогата и надлежноста на органите што учествуваат во постапувањето со децата и извршувањето на воспитните и алтернативните мерки и казни.

(2) Со овој закон се уредуваат и мерките на помош и заштита на децата жртви на дејства, кои со закон се предвидени како кривични дела и на децата сведоци и мерките за превенција на детско престапништво.

2. Цели на законот и негово толкување

Член 2

(1) Целите на законот и на неговата примена се остварување на приоритетен интерес и заштита на децата од криминал, насилство и од кој било облик на загрозување на нивните слободи и права и нивниот правилен развој, заштита на децата сторители на дејства кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци и од поврат на такви дела, нивна социјализација, воспитување и превоспитување, помош и грижа за децата и заштита во постапката пред судот и пред другите органи на нивните слободи и права загарантирани со Уставот на Република Северна Македонија, со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори за положбата на децата, ратификувани согласно со Уставот на Република Северна Македонија

(2) Одредбите од овој закон треба да се толкуваат и применуваат во смисла на одредбите на меѓународните договори ратификувани согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

3. Основни начела

Член 3

(1) Најдобриот интерес на детето подразбира постапување и одлучување при што примарно значење имаат интересите на детето за негова заштита, воспитување, превоспитување и правилен раст и развој и ефектите што таквото постапување односно одлучување ги има врз детето.

(2) Најдобриот интерес на детето е секогаш попретежен доколку дојде во судир со други интереси, материјални и процесни одредби.

(3) Сите специјализирани органи опфатени со овој закон се должни да вложат посебно внимание и разумно приспособување на средината во случај на постапување кон дете, согласно со одредбите од овој закон, со цел да се обезбеди детето да учествува во постапката без непотребни оптоварувања, почитувајќи го правото на приватност и заштитата на личните податоци.

* Со овој закон се врши усогласување со: Директивата EU2016/800 на Европскиот парламент и на Советот за процедурални заштитни мерки за децата кои се осомничени или обвинети во кривична постапка и Директивата 2012/29/EU на Европскиот парламент и на Советот од 25 октомври 2012 година за утврдување минимални стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите на криминал и за замена на Рамковната одлука на Советот 2001/220 / JHA.

Член 4

(1) Во постапка со дете службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилско писмо.

(2) Во постапката со дете се применуваат одредбите од посебен закон.

(3) Дете - странски државјанин лишено од слобода или притворено, поднесоците во постапката може да ги поднесе на свој јазик, а во други случаи под услови на реципроцитет.

Член 5

(1) Детето има право да биде информирано од сите институции кои доаѓаат во допир со него, за неговите права кои вклучуваат должности и одговорности пропишани со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни инструменти за правата на децата, со овој закон и со други закони. Детето има право информациите и поуките да ги добива на начин приспособен на возраста и зрелоста, на начин кој е култоролошки и родово сензитивен.

(2) Кога детето во ризик и во судир со законот се испитува, а детето жртва се сослушува, има право да биде и поучено за правата во таа постапка и за самата постапка.

(3) Во секоја судска и вонсудска постапка во која учествува, детето има право активно да учествува во носењето на одлуки во неговиот живот и да даде свое мислење.

Член 6

На дете над 14 години не може да му биде изречена санкција за дејство кое пред да е извршено не било предвидено со закон како кривично дело или прекршок и за кое не била пропишана санкција со закон или со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

Член 7

(1) Децата жртви на дејства, кои со закон се предвидени како кривични дела, ги имаат истите права што ги имаат и полнолетните лица жртви пред, за време и по завршувањето на кривичната постапка, како и посебните права признати со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори ратификувани и согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

(2) Децата жртви на дејства, кои со закон се предвидени како кривични дела и децата сведоци уживаат засилена заштита и поддршка од сите институции, органи и поединци во системот на правда за децата, со цел да се намалат негативните последици врз нив од кривичното дело и да се спречи негативното влијание на постапувањето на институциите врз правилниот развој на детето и да се поттикнат да побараат заштита пред надлежен суд.

Член 8

(1) На дете над 14 години во неформалното постапување на надлежните органи и служби, како и во судската постапка, му се гарантираат истите права што ги имаат полнолетните лица обвинети во кривичната, односно прекршочната постапка, како и посебните права признати со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори ратификувани согласно со Уставот на Република Северна Македонија, во сите фази на постапката и во изрекувањето и извршувањето на која било санкција или мерка предвидена со овој закон.

(2) Не може да се смета дека детето е во судир со закон додека тоа не се утврди со правосилна судска одлука.

(3) При постапувањето на судот и на другите институции во примената на одредбите од овој закон, најважна цел им е остварувањето на најдобрите интереси за детето.

(4) Државните органи, средствата за јавно информирање и другите субјекти со своите јавни изјави за постапката што е во тек, не смеат да ги повредат правата на детето, детето жртва и оштетениот, како и судската независност и непристрасност.

Член 9

(1) Судот и другите институции во примената на овој закон ги почитуваат и обезбедуваат правата на детето без никаква дискриминација, врз основа на раса, боја на кожа, потекло, национална или етничка припадност, пол, род, сексуална ориентација, родов идентитет, припадност на маргинализирана група, јазик, државјанство, социјално потекло, образование, религија или верско уверување, политичко уверување, друго уверување, попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба, лично својство и општествен статус или која било друга основа која е предвидена со закон или со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија на родителите/от, односно старателот или на членовите на семејството на детето.

(2) Судот и другите институции при примената на овој закон ги преземаат сите потребни мерки за обезбедување заштита на детето од сите видови на дискриминација или санкција или други ограничувања на правата врз основите предвидени во ставот (1) на овој член, како и обезбедување помош и заштита на сите деца на кои им е потребна, вклучително и децата мигранти, децата бегалци и баратели на азил, децата без придружба, бездомните и децата на улица.

Член 10

(1) Детето има право на бранител од првото преземено дејство поради основи на сомневање дека извршило дејство што со закон е пропишано како кривично дело без непотребно одлагање по лишувањето од слобода и во сите фази на судската постапка.

(2) Бранителот, по правило, се избира од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија и кој се ажурира најмалку трипати во текот на годината или по предлог на Министерството за правда на Република Северна Македонија.

Член 11

(1) Ниту едно дете не смее да биде изложено на мачење или други свирепи нечовечки или понижувачки постапки или санкции.

(2) Детето секогаш има право на засилена заштита од мачење или други свирепи нечовечки или понижувачки постапки или санкции.

Член 12

Задржување на детето и определувањето на мерката притвор се применува само како последно средство во постапката и само под услови и во траење определени со овој закон.

Член 13

Секое постапување на судот и на другите институции со дете во примената на одредбите од овој закон треба да се преземат експедитивно и без непотребно одлагање, со цел да не наштетат на интересите на детето.

Член 14

Детето, односно неговиот законски застапник, има право да добие писмена поука за правата и усно да биде информирано за текот на постапувањето и на правото на поплака и претставка за заштита на правата пред Народниот правобранител и пред други органи и институции кои имаат надлежност да се грижат за правата на детето.

Член 15

Примената на мерките и санкциите утврдени со овој закон и постапувањето со дете се подредени во интерес за заштита, воспитување, превоспитување и правилен развој на детето.

Член 16

(1) Постапувањето на судот и другите институции при примената и извршувањето на санкциите и другите мерки треба да е приспособено на возраста, личноста и на потребите и интересите на детето.

(2) При примената на мерките и санкциите во постапките утврдени со овој закон на дете над 14 години можат да му бидат одземени или ограничени определени права само во мера што одговара на достигнатиот степен на развој на неговата личност и на неговата потреба за отстранување на состојбите што влијаат тој да врши дејства што со закон се предвидени како кривични дела или прекршоци.

Член 17

При одлучувањето за примена на мерките и санкциите утврдени со овој закон, секогаш се дава предност на превентивните, заштитните и воспитните мерки.

Член 18

Мерката или санкцијата што му се изрекува на дете над 14 години треба да одговара на неговата личност, тежината на дејството што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок и неговите последици, потребата од негово воспитување, превоспитување, образование и развој, заради обезбедување и заштита на интересот што е најповолен за детето.

Член 19

(1) За дејство на дете над 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, надлежните органи и институции, по правило, не поведуваат судска постапка за да се избегне штетното влијание врз детето.

(2) Судска постапка, по правило на дете над 14 години се поведува ако детето сторило дејство кое со закон е предвидено како кривично дело за кое се изрекува казна затвор од три години или потешка казна или во случај кога целта на мерките или на санкциите утврдени со овој закон не може да се постигне без судска постапка.

Член 20

(1) Постапката кон дете ја води и санкциите утврдени со овој закон ги изрекува само надлежен суд.

(2) Други мерки предвидени со овој закон можат да изрекуваат и други специјализирани органи.

4. Значење на поимите и изразите

Член 21

Одделни изрази употребени во овој закон го имаат следноо значење:

- дете е секое лице на возраст до 18 години,
- дете во ризик е секое дете кое наполнило пет, а не наполнило 18 години со попреченост, жртва на насилство, воспитно и социјално запуштено, кое се наоѓа во таква состојба во која е отежнато или е оневозможено остварувањето на воспитната функција на родителите/от односно старателот, кое не е вклучено во системот на образованието и воспитувањето, вовлечено во питање, скитање или проституција, кое употребува или користи дроги и други психотропни супстанции и прекурзори или алкохол, а кое поради ваквите состојби е или може да дојде во допир со закон како жртва или како сведок на дејство кое со закон е предвидено како прекршок или дејство кое со закон е предвидено како кривично дело,

- како дете во ризик ќе се смета и лице чијашто возраст не може со сигурност да се утврди до моментот на утврдување на возраста,

- дете во ризик до 14 години е секое дете кое во времето на извршување на дејството кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана парична казна или затвор над три години или дејство со закон предвидено како прекршок наполнило пет, а не наполнило 14 години,

- дете во ризик од 14 до 18 години е секое дете кое во времето на извршување на дејството со закон предвидено како кривично дело за кое е пропишана парична казна или затвор до три години или дејство со закон предвидено како прекршок наполнило 14, а не наполнило 18 години,

- дете во судир со закон од 14 до 16 години е секое дете кое во времето на извршување на дејството со закон предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор над три години наполнило 14, а не наполнило 16 години,

- дете во судир со закон над 16 години е секое дете кое во времето на извршување на дејството со закон предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор над три години наполнило 16 години, а не наполнило 18 години,

- дете жртва е секое дете на возраст до 18 години кое претрпело штета, вклучувајќи физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на правата и интересите како последица на извршено дејство со закон предвидено како казниво дело,

- за дете жртва се смета и лице чија возраст не може со сигурност да се утврди ако постојат причини да се верува дека е дете жртва,

- за жртва се сметаат и членовите на семејството на детето жртва, чијашто смрт настапила како резултат на кривичното дело и кои претрпеле штета како последица на смрт на детето жртва,

- дете во ризик, дете во судир со законот или дете жртва е и дете кое што промовира, прифаќа, поддржува, оправдува, се залага и учествува во дејства на радикализација, насилен екстремизам и тероризам, тешки облици на насилство, масовни миграциски движења, ксенофибија и други тешки форми на екстремизам,

- помладо полнолетно лице е лице кое во времето на пресудување за дејство со закон предвидено како кривично дело наполнило 18, а не наполнило 21 година,

- мерки се мерки на помош и заштита определени со закон кои не се состојат во одземање и ограничување на слободите и правата на децата поради сторено дејство со закон предвидено како кривично дело или прекршок или состојба на ризик кои кон детето, родителите/от, односно старателот може да ги примени суд или други органи определени со овој закон,

- санкција е правна последица на дејство со закон предвидено како кривично дело и прекршок, која се состои во помош и заштита или ограничување или одземање на определени слободи и права на дете од 14 до 18 години поради дејство предвидено со закон како кривично дело или прекршок, којашто ја изрекува суд во постапка определена со овој закон,

- надлежен суд е судија за деца, совет за деца, кривичен совет за деца,

- други специјализирани органи се: центрите за социјална работа, Јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи, Министерството за образование и наука, Министерството за здравство, пробациски служби, установите за извршување на санкции за деца, Државниот совет за превенција и правда за детето, општинските совети за превенција на детско престапништво и Народниот правобранител на Република Северна Македонија и

- семејството е животна заедница на родители и деца и други роднини, ако живеат во заедничко семејство.

Втор дел ПОСТАПУВАЊЕ СО ДЕЦА

Глава втора Мерки на помош и заштита

1. Исклучување на санкциите предвидени со овој закон

Член 22

Кон дете кое во време на извршување на дејството, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок не наполнило 14 години, не може да се примени санкција пропишана со овој закон.

Член 23

Кон дете во ризик до 14 години и дете во ризик над 14 години се применуваат со закон предвидените мерки на помош и заштита, кои се од најдобар интерес за детето и за неговото воспитување и развој.

Член 24

(1) Кон дете во ризик до 14 години и дете во ризик над 14 години се применуваат мерки на помош и заштита само ако Центарот за социјална работа (во натамошниот текст: Центарот) оцени дека состојбата на ризик се одразува врз развојот на личноста на детето и неговото правилно воспитување.

(2) Мерките од ставот (1) на овој член може да се применуваат и кон родителот/те односно старателот, доколку го занемариле или злоупотребиле вршењето на нивните права или должности во однос на заштитата на личноста, правата и интересите на детето.

Член 25

Мерките на помош и заштита се мерки утврдени со закон во областа на образованието, во здравствената, социјалната, семејната и во други облици на заштита.

2. Постапување со дете во ризик до 14 години

Член 26

(1) За дејство на дете во ризик до 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор над три години, Министерството за внатрешни работи доставува известување до Центарот, а кога во извршувањето на кривичното дело учествувале и други лица за кои може да се води постапка пред суд и за дејство на дете во ризик над 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор до три години или парична казна, Министерството за внатрешни работи доставува известување до Центарот и до надлежниот јавен обвинител. За други состојби на ризик, Министерството за внатрешни работи, училиштето или друга институција во која детето е згрижено, како и родителот/те односно старателот на детето, го известуваат Центарот.

(2) Министерството за внатрешни работи доставува писмено известување до Центарот кое содржи лични податоци за детето во ризик до 14 години и родителот/те односно старателот, стореното дејство и околностите под кои е сторено. Во итни случаи известувањето може да биде и по телефон, а дополнително се доставува писмено известување.

(3) Центарот постапува по известувањата од Министерството за внатрешни работи од ставот (2) на овој член, од Јавното обвинителство, од училиштето или од друга институција во која детето во ризик до 14 години е згрижено и во која се воспитува, од родителите/от односно старателот на детето, оштетениот и од друго лице.

(4) Центарот, Министерството за внатрешни работи и училиштето или друга институција во којашто детето во ризик до 14 години е згрижено, се должни заемно да се известуваат за однесувањето на детето во ризик до 14 години, како и за сите други околности што според закон се сметаат за состојба во ризик.

(5) Центарот може да го констатира постоењето состојба на ризик и врз основа на сопствени сознанија.

(6) Примените известувања од ставот (2) на овој член се регистрираат во Регистар за примени известувања за деца во ризик до 14 години, што се води во Центарот. Во Регистарот се внесуваат податоци добиени со известувања од Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство, училиштето или од друга институција во која детето во ризик до 14 години е згрижено и се воспитува, како и од родителот/те односно старателот на детето, оштетениот и од друго лице и се чуваат како класифицирана информација согласно со прописите кои се однесуваат на класифицираните информации и заштитата на личните податоци.

(7) Формата и содржината на Регистарот од ставот (6) на овој член, како и начинот за неговото водење, го пропишува министерот за труд и социјална политика.

Член 27

(1) Во рок не подолг од 15 дена од денот на приемот на известувањето или друго сознание, а во случаите кога постои загрозување на личноста, правата и интересите на детето, не подолг од 36 часа, Центарот го повикува на разговор детето во ризик, родителот/те односно старателот, и покренува постапка од доверлив карактер за утврдување на фактичките околности на конкретниот настан или состојбата на ризик. Ако и покрај уредната достава разговорот не може да се изврши поради отсуство на детето и родителот/те односно старателот, Центарот го известува надлежниот јавен обвинител.

(2) Разговорот го води стручен работник од Центарот, во посебни простории. Стандардите за уредување на посебните простории ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

(3) Во случаите кога дејството на дете во ризик до 14 години со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор над пет години, кај кривично дело од областа на семејно насилство, телесна повреда и кога по процена на стручниот работник од Центарот постои загрозување на личноста, правата и интересите на детето, задолжително на разговорот присуствува адвокат, кој дава правна помош.

(4) Адвокатот дава правна помош од ставот (3) на овој член во постапката пред Центарот, која се состои во присуство на разговор, доставување правно мислење и, во зависност од околностите на случајот, присуство на средба заради спроведување на индивидуалниот план. За укажана правна помош Центарот, во рок од 15 дена од денот на последното преземено дејство, изготвува потврда за дејствата што биле преземени од страна на адвокатот, врз основа на којашто адвокатот доставува трошковник до Центарот и до родителот/те односно старателот.

(5) Трошоците за правна помош од адвокат од ставот (4) на овој член, по правило, ги надоместуваат родителот/те односно старателот на детето кога сами го избрале адвокатот. Кога родителот/те односно старателот на детето не се во состојба да ги надоместат трошоците за правна помош од адвокат бидејќи остваруваат вкупни месечни приходи помали од последната објавена просечна нето плата во Република Северна Македонија, Центарот поставува адвокат по службена должност од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

(6) Се смета дека родителот/те односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од адвокат од ставот (5) на овој член доколку достави потврда од надлежен орган или организација најдоцна во рок од 15 работни дена од денот кога адвокатот бил повикан во Центарот. Во спротивно, се смета дека е во состојба да ги плати трошоците за правната помош на адвокатот.

(7) Трошоците за правна помош од адвокат по службена должност од ставот (5) на овој член паѓаат на товар на буџетот на Министерството за труд и социјална политика.

(8) Центарот донесува решение за исплата на укажана правна помош од адвокат од ставовите (4) и (5) на овој член во рок од седум дена од денот на доставување на трошковникот од ставот (4) на овој член и го доставува до Министерството за труд и социјална политика и до адвокатот во рок од три дена од денот на донесувањето на решението.

(9) Министерството за труд и социјална политика врши исплата на решението од ставот (9) на овој член во рок од осум дена од денот на правосилноста на решението.

(10) Кога старателот е поставен по службена должност, Центарот донесува решение за исплата на укажаната правна помош од адвокатот од ставот (5) на овој член и го исплаќа.

(11) Наградата на адвокатот за пружена правна помош од став (5) на овој член се пресметува во висина согласно со Тарифата за награда на Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

Член 28

(1) Адвокатот е должен да даде правно мислење за случајот во писмена форма во рок од седум дена од денот на разговорот.

(2) Правното мислење од ставот (1) на овој член треба да ги содржи особено описот на дејството предвидено како кривично дело и фактичките и правните елементи на случајот.

(3) Ако адвокатот не го даде правното мислење во рокот од ставот (1) на овој член, Центарот за тоа ја известува Адвокатската комора на Република Северна Македонија и заради остварување на најдобриот интерес на детето, поставува адвокат по службена должност од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

Член 29

(1) Во рок од 30 дена од денот на спроведениот разговор со родителите/от односно старателот и детето во ризик, и врз основа на прибраните известувања и други податоци со кои располага Центарот, стручниот работник од член 27 став (2) од овој закон, изготвува индивидуален план и го спроведува.

(2) Во случај на итност, Центарот презема мерки на помош и заштита на детето во ризик, согласно со Законот за социјалната заштита и Законот за семејството, пред да започне со изготвувањето на индивидуалниот план од ставот (1) на овој член.

Член 30

(1) Најдолго во рок од 10 дена од денот на донесувањето на индивидуалниот план од членот 29 став (1) од овој закон, стручниот работник од член 27 став (2) од овој закон по вторпат разговара со родителите/от односно со старателот со кој живее детето во ризик, со цел за непосредно да се увери дали родителите/от односно старателот може да водат грижа за детето и дали може да бидат отстранети причините за неговото однесување и состојбата на ризик

(2) Стручниот работник ги запознава родителите/от односно старателот со индивидуалниот план заради негово активно учество во спроведувањето на мерките за помош и заштита и истовремено ги предупредува за натамошните последици од несоработувањето со Центарот. Стручниот работник се состанува со родителите/от односно старателот најмалку еднаш месечно, и за секоја средба се составува записник.

(3) Измени на индивидуалниот план се вршат согласно со успехот на спроведените мерки на помош и заштита или новите околности.

(4) Мерките на помош и заштита можат да траат до исполнувањето на 18 години на детето.

(5) Надзор над спроведувањето на Индивидуалниот план врши Јавната установа Завод за социјални дејности.

Член 31

(1) Во случај кога се работи за дете во ризик над 14 години, ако родителите/от односно старателот не го спроведуваат индивидуалниот план на Центарот, а Центарот и по сите обиди не успее да го спроведе, во рок од седум дена од денот на утврдувањето на таквата околност го известува надлежниот судија за деца, кој во рок од три дена од денот на приемот на известувањето од Центарот донесува одлука за примена на мерките на помош и заштита содржани во индивидуалниот план, со определени упатства за Центарот.

(2) Одлуката од ставот (1) на овој член судијата за деца може да ја донесе и по предлог на адвокатот на детето во ризик, на родителите/от односно старателот.

(3) Ако родителите/от односно старателот не постапи според одлуката од ставот (1) на овој член, судот го известува јавниот обвинител за натамошно постапување.

(4) Ако не е можна примена на мерките на помош и заштита содржани во индивидуалниот план на Центарот поради недостапност до детето и до родителите/от односно старателот, Центарот го известува јавниот обвинител.

(5) Постапката пред јавниот обвинител продолжува по престанување на околностите од ставот (4) на овој член.

Член 32

(1) Ако со дејството кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, детето во ризик прибавило имотна корист или предизвикало штета на друг, Центарот посредува меѓу детето во ризик и родителите/от односно старателот и оштетениот заради заемно помирување и ветување дека нема да се повтори делото и за враќање на имотната корист или надоместување на предизвиканата штета.

(2) Постапката на посредување може да трае најдолго 30 дена по донесувањето на одлуката за поведување постапка за посредување.

(3) За согласноста за помирување од ставот (1) на овој член се составува спогодба којашто има значење на вонсудско порамнување.

(4) Ако посредувањето не успее, се составува записник, во кој се наведуваат причините поради кои посредувањето не успеало и истиот се доставува до оштетениот. Оштетениот може во рок од 30 дена од денот на приемот на записникот да поднесе предлог за поведување посебна постапка за конфискација на имотот и имотната корист пропишана со закон од лицето врз кое е пренесен имотот или имотната корист или имотноправното барање за надоместување на штетата.

Член 33

(1) За примената на мерките на помош и заштита, Центарот води интерна евиденција, а податоците од сите центри се доставуваат до Регистарот за примена на мерките на помош и заштита, кој го води Министерството за труд и социјална политика.

(2) По исполнувањето на 18 годишна возраст на детето, податоците од евиденциите на центрите и од Регистарот од ставот (1) на овој член се уништуваат.

(3) Степенот на класификација на податоците за примена на мерките на помош и заштита се определува согласно со прописите за класифицираните информации.

(4) Формата, содржината и начинот на водењето на Регистарот за примена на мерките на помош и заштита, пропишува министерот за труд и социјална политика.

Член 34

Стручните работници од Центарот кои постапуваат согласно со одредбите од овој закон се должни да присуствуваат на специјализирана обука за права на детето и детско престапништво најмалку пет дена во текот на годината, во земјата или во странство.

Трет дел

САНКЦИИ ЗА КРИВИЧНИ ДЕЛА И ПРЕКРШОЦИ

Глава трета

Општи правила за санкциите што им се изрекуваат на деца

1. Важење на одредбите за дејства кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци

Член 35

(1) За дејство, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, сторено од деца, соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик, како и одредбите од Законот за прекршоците и други закони во кои се пропишани дејства кои со закон се предвидени како прекршоци.

(2) Посебните одредби што важат за децата сторители на кривични дела се применуваат под условите предвидени во одредбите од оваа глава и врз полнолетни лица кога им се суди за дејства кои со закон се предвидени како кривични дела што ги сториле како деца а, по исклучок, и врз лица кои сториле кривично дело како помлади полнолетници.

2. Санкции кон деца и нивната цел

Член 36

(1) На дете од 14 до 16 годишна возраст за дејство кое со закон е предвидено како кривично дело, можат да му се изречат само воспитни мерки.

(2) На дете од 16 до 18 годишна возраст за дејство кое со закон е предвидено како кривично дело, можат да му се изречат воспитни мерки.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, на дете од 16 до 18 годишна возраст може да му се изрече казна мерка на безбедност или алтернативна мерка.

(4) Дете од 16 до 18 годишна возраст може да биде ослободено од казна под општите услови определени со Кривичниот законик.

(5) Конфискација на имот и имотна корист и предмети прибавени со дејства кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци на деца се врши согласно со општите услови утврдени во Кривичниот законик.

Член 37

Целта на санкциите е преку давање заштита и помош на децата со вршење надзор над нив, со нивно стручно оспособување и со развивање на нивната лична одговорност да се обезбеди нивно воспитување, превоспитување и правилен развој.

Член 38

(1) Санкцијата што му се изрекува на детето треба да одговара на неговата личност, тежината на дејството кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок и неговите последици, потребата од неговото воспитување, превоспитување, образование и развој, заради обезбедување и заштита на најдобриот интерес за детето.

(2) Кога се исполнети законските услови, надлежниот суд изрекува казна само ако не е оправдано изрекување воспитна или алтернативна мерка.

(3) Казна што се состои во лишување од слобода, надлежниот суд може да ја изрече само кога целта на воспитните мерки, казните или алтернативните мерки не може да се постигне со мерки на помош и заштита.

(4) Доколку е изречена санкција што се состои во лишување од слобода, надлежниот суд посебно ги објаснува причините за нејзиното изрекување.

Глава четврта

Воспитни мерки

1. Видови воспитни мерки

Член 39

(1) На дете над 14 годишна возраст за дејство што со закон е предвидено како кривично дело може да му се изречат следниве воспитни мерки:

- укор или упатување во Центар за деца,
- засилен надзор од страна на родителите/от односно старателот, специјализирано згрижувачко семејство или од страна на Центарот за социјална работа и
- заводски мерки упатување во воспитна установа или во воспитно-поправен дом.

(2) Мерки укор или упатување во Центар за деца се изрекува кон детето од ставот 1 на овој член кога не постои потреба од потрајни мерки на воспитување, а особено ако сторило дејство кое со закон е предвидено како кривично дело од непромисленост или лекоумност.

(3) Мерки на засилен надзор се изрекуваат кон детето од ставот (1) на овој член кога постои потреба од потрајни мерки на воспитување, превоспитување или лекување со соодветен надзор, а не е потребно негово целосно одвојување од дотогашната средина.

(4) Заводски мерки се изрекуваат кон детето од ставот (1) на овој член кога постои потреба од потрајни мерки на воспитување, превоспитување или лекување и негово целосно одвојување од дотогашната средина во траење не подолго од пет години, но најмногу до наполнети 23 години.

Член 40

При изборот на воспитната мерка судот ја зема предвид возраста на детето, степенот на неговата психозичка состојба, наклонетостите, побудите од кои го сторил дејството, дотогашното воспитување и образовниот статус, средината и приликите во кои живеел, растел и се развивал, тежината на стореното дејство, дали кон детето порано била изречена воспитна мерка или казна затвор за деца и сите други околности што влијаат врз одредувањето на видот на воспитната мерка за постигнување на нејзината цел, определена со закон.

1.1. Воспитни мерки укор и упатување во Центар за деца

Укор

Член 41

(1) Воспитната мерка укор се изрекува ако е доволно и само прекорување на детето за стореното дејство.

(2) При изрекувањето на укорот на детето му се укажува на штетноста од неговата постапка и се предупредува дека во случај на нејзино повторување, кон него може да биде изречена друга санкција согласно со закон.

Упатување во Центар за деца

Член 42

(1) Воспитната мерка упатување во Центар за деца судот ја изрекува кога е потребно со соодветни краткотрајни мерки да се изврши влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Детето на кого му е изречена мерката од ставот (1) на овој член, судот може да го упати во Центар за деца на:

- определен број часови во текот на денот во празнични денови и тоа најмногу во четири празнични денови едно по друго или
- определен број часови во текот на денот, но најмногу еден месец.

(3) При изрекувањето на мерката од ставот (1) на овој член, судот води сметка со нејзиното извршување детето да не изостане од редовната настава или од работата.

(4) Во Центарот за деца, детето врши работи што одговараат на неговата психофизичка состојба, а работата се извршува преку Програма за работа на Центарот за деца изготвена од страна на Јавната установа Заводот за социјални дејности.

(5) Судот може да определи за време и по извршувањето на мерката од ставот (1) на овој член, детето да се стави под засилен надзор на Центарот за социјална работа, за период не подолг од шест месеци.

1.2. Воспитни мерки на засилен надзор
Засилен надзор од страна на родителите/от односно старателот

Член 43

(1) Воспитната мерка засилен надзор од страна на родителите/от односно старателот судот изрекува ако родителите/от односно старателот пропуштиле, а биле во можност да вршат надзор над детето.

(2) Ако судот ја изрече мерката од ставот (1) на овој член, им наложува на родителите/от односно старателот одредени должности во поглед на мерките што треба да се преземат за воспитување на детето, за негово лекување и за отстранување на штетните влијанија врз него, а може да му даде и потребни упатства.

(3) Судот дополнително одлучува за престанок на мерката од ставот (1) на овој член, која не може да трае помалку од една година ниту подолго од три години.

Засилен надзор од страна на специјализирано
згрижувачко семејство

Член 44

(1) Ако родителите/от односно старателот на детето не се во можност да вршат надзор над него или ако тоа основано не може да се очекува од нив, детето му се предава на специјализирано згрижувачко семејство кое сака да го прими и кое има можност да врши засилен надзор над детето, согласно со одредбите на Законот за социјална заштита.

(2) Извршувањето на мерката од ставот (1) на овој член се запира ако родителите/от односно старателот на детето се здобијат со можност да вршат засилен надзор над него или, ако според резултатите на воспитувањето и превоспитувањето, престане потребата од засилен надзор.

Засилен надзор од страна на Центарот за социјална работа

Член 45

(1) Ако родителите/от односно старателот не се во можност да вршат засилен надзор над детето, а не постојат услови за предавање на детето на специјализирано згрижувачко семејство заради вршење засилен надзор, детето се става под надзор на Центарот.

(2) Судот дополнително одлучува мерката од ставот (1) на овој член да престане, но нејзиното траење не може да биде пократко од една ниту подолго од три години.

(3) За времетраењето на мерката од ставот (1) на овој член детето и натаму останува да живее кај родителите/от односно старателот или кај други лица кои го издржуваат, а засилениот надзор врз детето го врши Центарот.

(4) Ако детето не може да остане во семејството во кое живеело, Центарот го сместува во воспитна установа и се грижи за неговото школување или вработување, за издвојување од средината што штетно влијае врз детето, за потребното лекување и за подобрување на условите во кои живее.

Посебни обврски кон воспитната мерка засилен надзор

Член 46

(1) При изрекувањето на воспитните мерки на засилен надзор судот може на детето да му одреди една или повеќе посебни обврски, ако тоа е потребно за поуспешно извршување на изречената воспитна мерка, а особено да:

- му се извини лично на оштетеното лице,
- ја поправи или надомести штетата предизвикана со стореното дејство,
- се вклучи во образовниот процес и редовно да го посетува училиштето,
- не изостанува од работното место за деца над 15 години,
- се оспособи за работа што одговара на неговите способности, наклонетости и физичка сила за деца над 15 години, под услов да има завршено основно образование,
- прифати работа за деца над 15 години,
- му забрани употреба или користење алкохол, дрога и други психотропни супстанции или прекурзори,
- се подложи на лекување или социјална рехабилитација во соодветни специјализирани установи,
- го користи слободното време полезно,
- не контактира со лица кои штетно влијаат врз неговата личност,
- се остручи и преквалификува заради задржување на работното место што го завзема или за создавање претпоставки за вработување за деца над 15 години, под услов да има завршено основно образование,
- овозможи увид и да прифати совети во врска со распоредувањето и трошењето на платата и другите приходи што ги остварува,
- се вклучи во работа на хуманитарна организација, комунална, еколошка или невладина организација,
- се вклучи во одредена спортска, културно-забавна организација или здружение, со обврска да ги посетува редовните проби или тренинзи и

- му се забрани движење без придружба на родителите/от односно старателот/те или згрижувач во периодот од 22:00 часот до 5:00 часот.

(2) По предлог од Центарот, судот може да ги измени или да ги укине посебните обврски од ставот (1) на овој член што ги одредил.

(3) При одредувањето на посебните обврски од ставот (1) на овој член, судот посебно им укажува на детето и на родителите/от односно старателот во случај детето да не ги исполни обврските, воспитната мерка на засилен надзор може да му биде заменета со упатување во Центар за деца или со заводска мерка.

(4) Центарот врши постојан надзор и му помага на детето во исполнувањето на посебните обврски од ставот (1) на овој член, соработува со родителите/от односно старателот и згрижувачот и го известува судот најмалку еднаш на шест месеци за постигнатиот успех во спроведувањето на посебните обврски од ставот (1) на овој член.

1.3. Заводски мерки

Упатување во воспитна установа

Член 47

(1) Судот може да упати во воспитна установа дете врз кое треба да се обезбеди постојан надзор од страна на стручни лица заради воспитување, превоспитување и правилен развој.

(2) Во воспитната установа детето од ставот (1) на овој член останува најмалку шест месеци, а најмногу три години.

(3) При изрекувањето на мерката судот го определува нејзиното траење. Воспитната установа поднесува извештај на секои шест месеци, односно 60 дена пред истек на времетраењето на мерката определена од страна на судот.

(4) Судот ја преиспитува потребата од престој во воспитна установа по службена должност, односно по предлог на јавниот обвинител или бранителот, кој не може да се поднесе пред истекот на шест месеци од правосилноста на последната одлука на судот.

(5) Врз основа на извештајот од ставот (3) на овој член односно предлозите од ставот (4) на овој член, судот на нејавна седница одлучува за продолжување, запирање, или замени на мерката од ставот (1) на овој член со друга мерка. За нејавната седница се известуваат јавниот обвинител, детето, родителите/от односно старателот, бранителот, претставник од Центарот и од установата.

Упатување во воспитно-поправен дом

Член 48

(1) Судот може да упати во воспитно-поправен дом дете кон кое треба да се применат потрајни и засилени мерки за воспитување и превоспитување и негово целосно одвојување од дотогашната средина.

(2) При одлучувањето дали ќе ја изрече мерката од ставот (1) на овој член судот посебно ја земе предвид тежината и природата на стореното дејствие и околноста дали кон детето порано биле изрекувани воспитни мерки или казна затвор за деца.

(3) Во воспитно-поправен дом детето останува најмалку шест месеци, а најмногу пет години, односно до наполнети 23 години.

(4) При изрекувањето на мерката од ставот (1) на овој член, судот го определува нејзиното траење, при што го засметува и времето поминато во притвор. Воспитно-поправниот дом поднесува извештај на секои шест месеци, односно 60 дена пред истек на времетраењето на мерката определена од страна на судот.

(5) Судот ја преиспитува потребата од престој во воспитно-поправниот дом по службена должност, односно по предлог на јавниот обвинител или на бранителот, кој не може да се поднесе пред истекот на шест месеци од правосилноста на последната одлука на судот.

(6) Врз основа на извештајот од ставот (4) на овој член, односно предлозите од ставот (5) на овој член, судот на нејавна седница одлучува за продолжување, запирање или замени на мерката од ставот (1) на овој член со друга мерка или санкција. За нејавната седница се известуваат јавниот обвинител, детето, родителите/от односно старателот, бранителот, претставник од Центарот и од воспитно-поправниот дом.

2. Запирање од извршување, измена и повторно одлучување за воспитните мерки

Член 49

(1) Кога по донесувањето на одлуката со која е изречена мерка на засилен надзор или заводска мерка ќе се појават околности што не постоеле во времето на донесувањето на одлуката или за нив не се знаело, а се од влијание врз донесувањето на одлуката, извршувањето на изречената воспитна мерка може да се запре или да се замени со друга мерка на засилен надзор или со заводска мерка.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, доколку за одделни мерки поинаку не е предвидено, извршувањето на мерката на засилен надзор или на заводската мерка, со оглед на постигнатиот успех во воспитувањето и превоспитувањето, може да се запре, а може да се замени и со друга таква мерка.

Повторно одлучување за воспитните мерки

Член 50

Ако од правосилноста на одлуката со која е изречена мерка на засилен надзор или заводска мерка поминале шест месеци, а извршувањето не започнало, судот повторно одлучува за потребата од извршување на одлуката. Притоа, судот може да одлучи порано изречената мерка да се изврши, да не се изврши или да се замени со некоја друга мерка.

Постапка за измена, повторно одлучување и запирање за воспитните мерки

Член 51

(1) Кога се исполнети условите предвидени со закон за измена или за повторно одлучување за изречената воспитна мерка, одлука донесува судот кој во прв степен го донел решението за воспитна мерка, ако најде дека е тоа потребно, или по предлог на детето, родителите/от односно старателот и бранителот од управителот на установата или органот за старателство на кој му е доверен надзорот над детето.

(2) Пред донесувањето на одлуката од ставот (1) на овој член судот ги сослушува јавниот обвинител, детето, родителот/те односно старателот на детето или други лица, а прибавува и потребни извештаи од воспитната установа во која детето ја издржува заводската мерка, од органот за старателство или од други органи и установи.

(3) Одлуката за запирање на извршувањето на воспитната мерка се донесува согласно со одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член.

(4) Одлуките од ставовите (1) и (3) на овој член ги донесува советот за деца на судот.

Глава петта Казнување деца

1. Видови казни за деца над 16 годишна возраст

Член 52

(1) Дете над 16 годишна возраст кое е кривично одговорно може да се казни само ако поради тешките последици од стореното дело и високиот степен на кривичната одговорност не би било оправдано да се изрече воспитна мерка.

(2) Под условите од овој закон, на детето над 16 годишна возраст можат да му се изречат следниве казни:

- затвор за деца,
- парична казна,
- забрана на управување со моторно возило и
- протерување на дете странец од земјата.

1.1. Затвор за деца

Член 53

(1) Затвор за деца може да се изрече само како главна казна.

(2) Затвор за деца може да се изрече на дете над 16 годишна возраст, кое е кривично одговорно и кое сторило дејство кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор од пет години или потешка казна, ако делото е сторено под особено отежнувачки околности и при висок степен на кривична одговорност на сторителот и притоа не би било оправдано да се изрече воспитна мерка.

(3) Затворот за деца не може да биде пократок од една ниту подолг од 10 години, а се изрекува на полни години или на половина година.

(4) При одмерувањето на казната судот не може да изрече затвор за деца во траење подолго од казната пропишана за тоа дело, но судот не е врзан за најмалата пропишана мера на таа казна.

Одмерување на казната затвор за деца

Член 54

При одмерувањето на казната затвор за деца судот ги зема предвид сите околности што влијаат казната да биде поголема или помала, согласно со Кривичниот законик, водејќи особено сметка за степенот на душевната развиеност на детето, за неговата психофизичка состојба и за времето потребно за негово воспитување, превоспитување и стручно оспособување.

Член 55

(1) Детето кое е на издржување на казната затвор за деца може да се пушти на условен отпуст ако издржало најмалку една третина, но не пред да издржи една година од изречената казна, доколку превоспитувањето е успешно.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, ако на детето му е изречена казна затвор за деца до две години и шест месеци може да се пушти на условен отпуст ако издржало една третина од изречената казна.

(3) За време на условниот отпуст судот му определува мерка на засилен надзор од страна на Центарот во одредено траење, кое може да биде и пократко од делот на неиздржаната казна.

(4) Судот може да го продолжува траењето на засилен надзор до една година по времетраењето на казната, но најмногу до наполнувањето на 21 година на детето.

(5) Судот го отповикува условниот отпуст ако детето не ги исполнува обврските предвидени со засилен надзор или ако додека е на условен отпуст стори едно или повеќе дејства предвидени со закон како кривични дела за кои е изречена казна затвор за деца над две години.

(6) Ако детето сторило дејство со закон предвидено како кривично дело за кое му е изречена казна до две години затвор за деца или парична казна, судот може да го отповика условниот отпуст, земајќи ја предвид сродноста на сторените дела, нивното значење, побудите од кои се сторени и другите околности што укажуваат на оправданоста за отповикување на условниот отпуст.

(7) Ако судот го отповика условниот отпуст, изрекува една казна согласно со членот 60 од овој закон, земајќи ја порано изречената казна како веќе утврдена.

(8) Ако судот не го отповика условниот отпуст, тој се продолжува за времето кое детето го поминало на издржување на казната затвор за деца изречена за новото дело.

1.2. Парична казна

Член 56

(1) Паричната казна може да се изрече како главна казна.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, за дела сторени од користољубие паричната казна може да се изрече како споредна казна заедно со казната затвор за деца или со условна осуда со заштитен надзор.

(3) Паричната казна се изрекува во дневни глоби, при што бројот на дневните глоби не може да биде помал од една ниту поголем од 120 дневни глоби.

(4) Во однос на одмерувањето и извршувањето на паричната казна, соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик.

Член 57

(1) Неплатената парична казна судот може да ја замени со алтернативна мерка- општокорисна работа.

(2) Една дневна глоба се заменува со три часа општокорисна работа, при што вкупниот број часови општокорисна работа не може да биде поголем од 100 часа.

(3) Неплатената парична казна или неизвршената или делумно извршената општокорисна работа како нејзина замена, судот може да ја замени и со воспитните мерки упатување во Центар за деца или со мерка на засилен надзор.

Забрана на управување со моторно возило од определен вид или категорија и протерување дете странец од земјата

Член 58

(1) Забраната на управување со моторно возило од определен вид или категорија може да се изрече како главна или споредна казна заедно со парична казна согласно со Кривичниот законик.

(2) Протерување дете странец од земјата може да се изрече ако на детето му е изречена казна затвор за деца, парична казна или условна осуда со заштитен надзор.

(3) Казната од ставот (2) на овој член може да трае од една до пет години и започнува од денот на напуштање на детето странец на територијата на Република Северна Македонија.

(4) Казната од ставот (2) на овој член не може да му се изрече на дете странец кое ужива заштита согласно со меѓународен договор, ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

2. Ослободување од казна

Член 59

Ако судот го прогласи детето за виновно и го ослободи од казна, согласно со Кривичниот законик, може да му изрече и воспитна мерка.

3. Изрекување казни и воспитни мерки за дејства предвидени со закон како кривични дела во стек

Член 60

(1) За дејства предвидени со закон како кривични дела во стек судот му изрекува на дете само една воспитна мерка или само казна затвор за деца или парична казна, кога постојат законски услови за изрекување на таа казна и ако судот најде дека треба да се изрече.

(2) Судот постапува согласно со ставот (1) на овој член и ако по изречената воспитна мерка, односно затвор за деца или парична казна утврди дека детето пред или по нивното изрекување сторило дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

(3) Ако дете над 16 годишна возраст сторило повеќе дејства што со закон се предвидени како кривични дела во стек, а судот најде дека за секое одделно дејство треба да му се изрече казна затвор за деца или парична казна, казната му се одмерува според слободна оценка во рамките на нејзината најголема законска мерка.

(4) Судот постапува согласно со став (3) на овој член и во случај ако по изречената казна утврди дека детето пред или по нејзиното изрекување сторило дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

4. Дејство на казната затвор за деца врз воспитните мерки

Член 61

(1) Ако за времетраењето на воспитната мерка судот изрече казна затвор за деца, воспитната мерка престанува со започнувањето на издржувањето на казната затвор за деца.

(2) Ако за време на траењето на воспитната мерка судот му изрече на помладо полнолетно лице казна затвор за деца или затвор најмалку една година, воспитната мерка престанува со започнувањето на издржувањето на казната.

Глава шеста

Алтернативни мерки

1. Видови и цел на алтернативните мерки

Член 62

(1) На кривично одговорно дете над 16 годишна возраст за стореното дејство што со закон е предвидено како кривично дело можат да му се изречат следниве алтернативни мерки:

- условна осуда со заштитен надзор,
- условно прекинување водење постапка кон детето и
- општокорисна работа.

(2) Одредбите од Кривичниот законик за алтернативните мерки се однесуваат и на нивното изрекување на деца над 16 годишна возраст, доколку со овој закон поинаку не е определено.

Член 63

Цел на алтернативните мерки е кон кривично одговорното дете над 16 годишна возраст да не се примени казна кога тоа не е нужно заради спречување вршење дејства што со закон се предвидени како кривични дела и кога може да се очекува дека предупредувањето со казна на казна и примената на мерки на помош, заштита и надзор на слобода доволно ќе влијаат врз неговото воспитување, превоспитување и правилен развој.

2. Посебни услови за изрекување алтернативни мерки

Член 64

(1) Алтернативни мерки судот може да изрече само кога постои изречна и слободно изразена волја на детето во постапка во која се почитувани неговите права.

(2) Условна осуда со заштитен надзор може да се изрече кога на детето му е утврдена казна затвор во траење до три години или парична казна.

(3) Ако на детето му е утврдена и казна затвор за деца и парична казна, судот може да изрече условна осуда за двете казни или само за казната затвор за деца.

(4) Времето на траење на условната осуда од ставот (2) на овој член, судот го одредува во траење кое не може да биде пократко од една ниту подолго од три години.

(5) Заштитниот надзор се состои во една или повеќе обврски предвидени во членот 46 од овој закон за кои детето е должно да се придржува во времето за проверување.

(6) Помош и грижа, надзор и заштита во исполнувањето на обврските од страна на детето врши Центарот, кој е должен со практични совети да го поттикнува и да му помага во нивното исполнување, да соработува со родителите/от односно старателот и со згрижувачот и повремено, а најмалку еднаш на три месеци, да го известува судот за состојбите со исполнувањето на определените обврски.

(7) Судот ја отповикува условната осуда со заштитен надзор ако детето во времето за проверување не ги исполнува обврските определени во членот 46 од овој закон или стори едно или повеќе дејства што со закон се предвидени како кривични дела за кои е пропишана казна затвор за деца во траење подолго од три години или ако по изрекувањето на условната осуда со заштитен надзор утврди дека детето извршило дејство што со закон е предвидено како кривично дело пред да биде изречена условна осуда со заштитен надзор и дека е неопходна казна за претходно сторените дејствија што со закон се предвидени како кривични дела. При отповикувањето на условната осуда со заштитен надзор се засметува и времето поминато во притвор.

Член 65

Судот може да одлучи условно да ја прекине постапката кон дете над 16 годишна возраст за дејство што со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана парична казна или казна затвор до пет години, ако детето изразило каење за извршеното дело, ако ги отстранило последиците на делото, ако ја надоместило штетата или се помирило со оштетениот, кој е согласен со прекинувањето на постапката, под услов во рок од две години детето да не стори друго дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

Член 66

(1) Судот може на кривично одговорно дете над 16 годишна возраст кое сторило дејство што со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана парична казна или казна затвор до три години да му изрече мерка на општокорисна работа во траење од пет до 100 часа, кога е потребно со оваа мерка да се изврши воспитно влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Надзор над исполнувањето на работните обврски на детето врши Центарот, кој е должен повремено, а најмалку еднаш месечно, да го известува судот за извршувањето на општокорисната работа.

(3) Ако детето не ги исполнува или неуредно ги исполнува наложените работни обврски, судот ја заменува општокорисната работа со мерката упатување во Центар за деца или со мерка на засилен надзор, под условите предвидени со овој закон за нивното изрекување, земајќи го предвид делот од обврските што е веќе исполнет.

Глава седма

Примена на мерки на безбедност

Член 67

(1) Кон дете, кон воспитната мерка или казната затвор за деца може да се изрече мерка на безбедност, под условите утврдени со Кривичниот законик.

(2) Спрема дете кое е непресметливо, согласно со и под условите утврдени со Кривичниот законик, може да се изрече мерка на безбедност задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа и задолжително психијатриско лекување на слобода.

(3) Мерка на безбедност задолжително лекување алкохоличари и наркомани може да се изрече и без изрекување воспитна мерка или казна.

(4) Кога мерката од ставот (3) на овој член се изрекува со воспитна мерка или казна, таа се извршува во специјализирано одделение на установата.

(5) Времето поминато во установа за извршување на мерката на безбедност се засметува во изречената казна затвор за деца или заводска мерка. По извршувањето на мерката на безбедност, судот одлучува дали продолжува извршувањето на казната затвор за деца и заводската мерка.

Глава осма

Санкции за дејства што со закон се предвидени како прекршоци

Член 68

(1) На дете од 14 до 16 годишна возраст за дејства што со закон е предвидено како прекршок може да му се изрече мерка:

- укор

- засилен надзор од страна на родителите/от односно старателот или

- засилен надзор од страна на Центарот за социјална работа.

(2) На воспитните мерки изречени за дејства што со закон е предвидено како прекршок, се применуваат одредбите за воспитните мерки од овој закон.

(3) Мерката засилен надзор не може да се изрече во траење пократко од 30 дена ниту подолго од една година.

(4) На дете над 16 годишна возраст за дејства што со закон е предвидено како прекршок, може да му се изрече воспитната мерка од ставот (1) на овој член.

(5) По исклучок од ставот (4) на овој член, на прекршочно одговорно дете над 16 годишна возраст може да му се изрече алтернативна мерка општокорисна работа и казна протерување дете странец.

Општокорисна работа

Член 69

(1) На дете над 16 годишна возраст може да му се изрече мерка општокорисна работа за дејство што со закон е предвидено како прекршок во траење од пет до 50 часа, кога е потребно да се изврши воспитно влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Во однос на надзорот над исполнувањето на работните обврски на детето, се применуваат одредбите од член 66 ставови (2) и (3) од овој закон.

Глава деветта

Изрекување санкции на полнолетни лица за дејства што со закон се предвидени како кривични дела кои ги сториле како деца

Член 70

(1) На полнолетно лице кое наполнило 21 година не може да му се суди за дејство што со закон е предвидено како кривично дело кое го извршило како дете од 14 до 16 годишна возраст.

(2) На полнолетно лице кое во време на судењето не наполнило 21 година може да му се суди само за дејства што со закон се предвидени како кривични дела кои ги сторил како дете од 14 до 16 годишна возраст за кои е утврдена казна поголема од пет години.

(3) На лицето од ставот (2) на овој член судот може да му изрече само воспитна мерка на засилен надзор или заводска воспитна мерка.

(4) При оцената дали ќе ја изрече мерката од ставот (3) на овој член, судот ги зема предвид сите околности на случајот, а особено тежината на стореното дело, времето што поминало од неговото извршување, поведението на сторителот и целта на оваа воспитна мерка.

(5) На полнолетно лице за дејство што со закон е предвидено како кривично дело кое го извршило како дете над 16 годишна возраст, може да му се изрече воспитна мерка засилен надзор или заводска воспитна мерка, казна или алтернативна мерка. При оцената дали и која од санкциите ќе изрече, судот ги зема предвид сите околности на случајот, а особено тежината на стореното дело, времето што поминало од неговото извршување, поведението на сторителот, како и целта што треба да се постигне со овие санкции.

(6) По исклучок од ставот (3) на овој член, на полнолетно лице кое во време на судењето наполнило 21 година, судот може место затвор за деца да му изрече затвор или условна осуда.

(7) Казната затвор изречена во случајот од ставот (6) на овој член во однос на рехабилитацијата, бришењето на осудата и правните последици од осудата, има исто правно дејство како и казната затвор за деца.

Изрекување воспитни мерки на помлади полнолетни лица**Член 71**

(1) На сторител кој како помладо полнолетно лице извршило дејство што со закон е предвидено како кривично дело, а во времето на пресудувањето не наполнило 21 година, судот може да му изрече воспитна мерка засилен надзор или заводска мерка, ако со оглед на неговата личност и околностите под кои е сторено делото, може да се очекува дека и со воспитната мерка ќе се постигне целта што би се остварила со изрекувањето на казната.

(2) На помладо полнолетно лице на кое му е изречена воспитна мерка, судот може да му изрече и мерка на безбедност, под условите предвидени со овој закон.

(3) Изречената воспитна мерка може да трае најмногу до наполнети 23 години возраст на сторителот.

Надлежност на судијата за деца за извршување на санкции**Член 72**

За работите на извршување на санкциите кон деца надлежен е судијата за деца, кој ја изрекол санкцијата.

**Глава десетта
Дејство на санкции за деца, рехабилитација и застареност****1. Дејство на санкции за деца****Член 73**

Изречените санкции од членовите 70 и 71 од овој закон не повлекуваат правни последици што се состојат во забрана на стекнување определени права.

2. Евиденција на изречените санкции**Член 74**

(1) Евиденција на изречените санкции на дете и помладо полнолетно лице од членовите 70 и 71 од овој закон води судот надлежен според местото на раѓање, а ако местото на раѓање не е познато или детето и помладото полнолетно лице е родено во странство, евиденцијата ја води судот кој ја водел постапката во прв степен.

(2) Надлежниот суд од ставот (1) на овој член е должен најдоцна до петтиот ден во месецот да доставува евиденција на изречените санкции за претходниот месец на дете и помладо полнолетно лице за дејства што со закон се предвидени како кривични дела и прекршочни санкции до Основниот кривичен суд Скопје, кој води Единствен регистар за санкции кон деца во Република Северна Македонија.

(3) Во Единствениот регистар од ставот (2) на овој член се внесуваат и податоците добиени од надлежниот суд од ставот (1) на овој член за изречените санкции за дејства што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци за дете и помладо полнолетно лице родено во странство или со непознато место на раѓање.

(4) Електронски пристап до регистарот од ставот (2) на овој член имаат судот и јавниот обвинител, а податоци за изречените санкции, по поднесено барање, може да се дадат и на институциите што се занимаваат со заштита на децата во врска со нова постапка што се води кон детето или помладото полнолетно лице за сторено дејство што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

Член 75

(1) По поднесено барање од лицето кое е запишано во Регистарот од членот 74 од овој закон, податоците за изречените воспитни мерки укор или упатување во Центар за деца, засилен надзор и прекршочни санкции, се бришат од евиденцијата на изречените санкции кога ќе помине една година од нивното извршување или застарување ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејство што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

(2) Податоците за условна осуда со заштитен надзор се бришат од евиденцијата на изречените санкции по една година од истекот на времето за проверување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

(3) Податоците за изречените заводски мерки, парична казна и алтернативни мерки се бришат од евиденцијата на изречените санкции кога ќе помине една година од нивното извршување или застарување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејство што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

(4) Податоците за изречената казна затвор за деца се бришат од евиденцијата на изречените санкции кога ќе поминат пет години од денот на издржаната, застарената или простената казна, ако во тоа време детето или помладото полнолетно лице не стори ново дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

(5) Кога се исполнети условите од ставовите од (1) до (4) на овој член податоците за изречените санкции ги брише надлежниот суд од член 74 став (1) од овој закон, а сите документи се поништуваат по сила на закон.

(6) Податоците кои не се избришани согласно со ставовите (1), (2) и (3) на овој член, се бришат по истек на 10 години од навршување на полнолетството, а за помлади понолетни лица по истек на 10 години од навршување на 21 година.

3. Застареност на извршувањето на санкциите**Член 76**

(1) Казната затвор за деца не може да се изврши кога ќе поминат:

- 10 години од правосилноста на пресудата по која е изречена казна затвор за деца над пет години,
- пет години од правосилноста на пресудата со која е изречена казна затвор за деца над три години и
- три години од правосилноста на пресудата со која е изречена казна затвор за деца до три години.

(2) Застареност на извршувањето парична казна настапува кога ќе поминат две години од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа казна.

(3) Застареност на извршувањето на казните забрана на управување со моторно возило и обврска за напуштање на државата со забрана за влез на дете странец, настапува кога ќе помине времето за кое се изречени тие казни, а ако протерувањето е изречено засекогаш, кога ќе поминат пет години од неговото изрекување.

(4) Застареност на извршувањето на алтернативната мерка општокорисна работа, мерките на безбедност и прекршочните санкции настапува кога ќе помине една година од денот на правосилноста на одлуката со која тие се изречени.

(5) Застареност на извршувањето на заводската воспитна мерка упатување во воспитно-поправен дом, настапува кога ќе поминат пет години од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа воспитна мерка.

(6) Застареност на извршувањето на заводската воспитна мерка упатување во воспитна установа и на воспитните мерки на засилен надзор, настапува кога ќе поминат три години од денот на правосилноста на одлуката со која се изречени тие воспитни мерки.

(7) Застареност на извршувањето на воспитната мерка упатување во Центар за деца, настапува кога ќе поминат шест месеци од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена воспитната мерка.

**Четврт дел
ПОСТАПКА КОН ДЕЦА****Глава единаесетта****Постапка за примена на мерки на одвраќање****1. Услови за поведување постапка****Член 77**

(1) По пријавата за дејство коешто со закон е предвидено како кривично дело сторено од дете над 14 години, за кое е утврдена парична казна или казна затвор до три години, надлежниот јавен обвинител може да одлучи:

- да не поведе постапка пред судот иако постојат докази дека го сторил дејството што со закон е предвидено како кривично дело, доколку смета дека не би било целесообразно да се води постапка, со оглед на природата на дејството што со закон е предвидено како кривично дело и на околностите под кои е сторено, на поранешниот живот на детето и на неговите лични својства, како и кога извршувањето на казната или на воспитната мерка е во тек,
- условно да го одложи поведувањето на постапката пред судот за време од шест месеци под услов во тој рок да не стори друго дејство што со закон е предвидено како кривично дело и да ја надомести штетата или на друг начин да ги поправи штетните последици предизвикани со сторување на делото и
- да не поведе постапка доколку врз основа на известувањето од Центарот утврди дека е постигната спогодба меѓу детето и неговото семејство и оштетениот за враќање на имотната корист, надоместувањето на штетата или поправањето на штетните последици на делото.

(2) Одлуките од ставот (1) на овој член јавниот обвинител може да ги донесе ако оцени дека случајот е јасен по претходно прибавен наод и мислење од Центарот.

(3) Пред да донесе одлука од ставот (1) на овој член, јавниот обвинител може да ги повика детето, неговиот законски застапник, бранителот и оштетениот.

(4) На барање на јавниот обвинител Центарот е должен најдоцна во рок од еден месец да му достави наод и мислење од Центарот во кој, покрај другите околности што се однесуваат на личноста на детето и неговото однесување, треба да биде содржано мислење и предлог во однос на донесувањето на одлуката од ставот (2) на овој член.

(5) Пред донесување на одлуката од ставот (1) на овој член, јавниот обвинител може да побара посебен извештај од Министерството за внатрешни работи за околностите под кои е сторено кривичното дело.

(6) Постапката за посредување и порамнување е исклучена ако кривичното дело имало за последица смрт на некое лице.

Член 78

(1) Освен одлуките од член 77 од овој закон, јавниот обвинител може во рок од 30 дена од денот на приемот на пријавата за дејства коишто со закон се предвидени како кривични дела за кои е пропишана казна затвор до пет години да одлучи да не поведе постапка, иако постојат докази дека детето го сторило дејството што со закон е предвидено како кривично дело ако смета дека не би било целесообразно да се води постапка со оглед на природата на дејството што со закон е предвидено како кривично дело и на околностите под кои е сторено, на поранешниот живот на детето и на неговата личност.

(2) Заради утврдување на околностите од ставот (1) на овој член, јавниот обвинител е должен да побара наод и мислење од Центарот, а може да побара известување од други лица и установи а, кога е тоа потребно, може овие лица и детето да ги повика во Јавното обвинителство заради непосредно запознавање.

(3) Во рокот од ставот (1) на овој член, јавниот обвинител може да побара наод и мислење од Центарот за целесообразноста за поведување постапка кон детето.

(4) Ако за донесување на одлуката од ставот (1) на овој член треба да се испитаат личните својства на детето, јавниот обвинител може, по предлог и/или мислење на Центарот, да го упати детето во соодветна стручна установа.

(5) Кога е во тек извршување казна или друга санкција, јавниот обвинител може да одлучи да не бара поведување постапка за друго дејство што со закон е предвидено како кривично дело сторено од детето пред изрекување на санкцијата односно за дејство извршено во период од шест месеци откако почнала да се извршува казната односно санкцијата.

(6) Ако јавниот обвинител во случаите од ставовите (1) и (4) на овој член најде дека не е целесообразно да се поведе постапка кон детето, за тоа го известува оштетениот, со наведување на причините поради кои не повел постапка. Оштетениот може во рок од осум дена од приемот на известувањето да бара од Советот за деца да одлучи за поведување постапка.

Член 79

(1) Одлуката од членот 77 од овој закон има форма на решение против кое не е дозволена жалба.

(2) Решението за условното одлагање на постапката донесено од јавниот обвинител или од судот се запишува во нивната евиденција и се брише од евиденцијата по истекот на времето на одлагање.